

ԴԱՐ ՄԸ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՆԱՍ ԹԼՈՒՆԵԱՆ

ԻՍԱԿՐ Ա.
1850-1920

ԱՏԿԸՆ ՏԵՅ ԿՐԵՍ

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ — 1977, ՊՈՍԵՆ

ՄՈՒՐԱՅԱՆ, — ԳՐԻԳՈՐ ՏԵՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ (1854–1908)

1860—1870ական թուականներուն, մանաւանդ «Մշակ»ի երեսու-մէն ետք, պահպանողականներու եւ ազատական համոզումներու տէր մեր մտաւորականութեան միջեւ կը շեշտուի պայքար մը, որ ծանօթ է Մշակական-նորդարական անունով : Այդ պայքարի երկու հակընդդէմ ամբողջներն էին «Մշակ» եւ «Նոր Դար» :

Ինչպէս ընդգծեցինք, «Մշակ»ի եւ անոր խմբագրին նուիրուած

մեր էջերուն մէջ, Արծրունի կծու բառերով կը մեղադրէր պահպանողականները՝ կաթոլիկ եւ բողոքական Հայերու հանդէպ անոնց մոլեռանդ վերաբերումին համար, մինչ «Մեղու»ի եւ «Նոր Դար»ի նման պահպանողական օրգաններ կը յայտարարէին՝ թէ «յարտաքոյ Հայաստանեայց Առաքելական- լուսաւորչական եկեղեցւոյ չիք փրկութիւն եւ չիք հայութիւն»: Ո՛վ որ լուսաւորչական չէր՝ հայ չէր: Այդ օրերու մարդոց համար, աւելի քան կիրք մըն էր այս կոնիւր: Գրչապայքար՝ որուն անդրադարձումը կը տեսնենք նոյնիսկ մեր գրականութեան մէջ:

Պայքարի այս նակատներուն վրայ է որ կը յայտնուի Մուրացան, «Մեղու Հայաստան»ի եւ «Նոր Դար»ականներու կողմին: Ազգայնամոլութիւնը զինք տարաւ վիպագրութեան նամբով պայքարի մը փորձին, որ ուղիղ չէր համեմատեր իր գրագէտի արժանիքներուն կամ կարելիութեանց հետ: Եթէ «Գէորգ Մարգարետունի»ն կ'արդարացնէ իր փառքը մեր ժողովուրդի լայն խաւերուն մէջ՝ «Հայ բողոքականի ընտանիքը» կամ «Իմ կաթոլիկ հարսնացուն» բըռնազբօսիկ, նիզով հատորի բերուած, նոյնիսկ ծիծաղելի գործեր կը մնան: Վերջին երկու հատորներու բովանդակութիւնը կը ձգտի «Մեղու»ի կողմէ բողոքականներու եւ կաթոլիկներու հանդէպ շփոթաբերածուած պայքարը իւրացրնել, ու զայն հիմ դարձնել վիպական կառուցումներու. — Գրքին հերոսը՝ ոսկերիչ Գրիգոր («Հայ բողոքականի ընտանիքը») երջանիկ է ընտանեկան կեանքի մէջ, որքան ատեն որ... լուսաւորչական է: Ապերջանկութիւնը կը սկսի ա՛յն օրէն, երբ բողոքական քարոզիչի մը ազդեցութեամբ կը դառնայ «եզրայր» (բողոքական) ու կը սկսի... խոշտանգել կիւր, տունէն արտաքսել ազջիկը: Ողբերգութիւնը իր լրումին կը հասնի, երբ երկար տառապանքէ եւ պատկերազարդ խայտառակութիւններէ ետք՝ կիւնն ու գաւակներն այ կը մեռնին...

Նոյն ձգտումը կայ նաեւ «Իմ կաթոլիկ հարսնացուն» եւ «Անդրէաս երէց» անուն վիպակներուն մէջ: Կրօնամոլութիւնը կոյր կը պահէ Մուրացանը՝ իր այլապէս դրական կարելիութեանց հանդէպ: Աւելի ուշ, 1880ական բուսականներէն ետք է, որ պիտի ուզէ իր արժանիքները նպաստ մը դարձնել մեր գրականութեան:

Մնած է Շուշիի մէջ: Տասներկու տարեկան էր, երբ կը մեռնի հայրը: Շուշիի թեմական վարժարանի աշակերտ, 1873ին կը լրացնէ միջնակարգ կրթութիւնը եւ տարի մը կը հետեւի ֆրանսերէնի դասընթացներու: Երկու տարի կը պաշտօնավարէ Շուշիի մէջ, իբրեւ ուսուցիչ հայ լեզուի եւ պատմութեան: 1877ին կը շրջի Սիւնեաց եւ Արցախու աներակները եւ կ'ուսումնասիրէ բոլոր յիշատակները: Այս պտոյտէն ետք է, որ Շուշիի մէջ կը գրէ իր առաջին գործը, — «Հասան Զայալեան ազգի համարօտ տոհմագրութիւնը» («Փորձ»ի 1880ի թիւերուն մէջ):

1878ին կ'անցնի Թիֆլիզ: Կը լքէ ուսուցչութիւնը եւ հաշուապահի պաշտօն կը ստանձնէ առեւտրական տան մը մէջ: Մինչեւ մահ կը մնայ այս պաշտօնին գլուխ: Իր ինքնակենսագրութեան մէջ ցաւով կը յայտնէ՝ թէ «շատ քիչ ազատ պահ ունեցած է», նուիրուելու համար գրականութեան: Այսուհանդերձ, Մուրացան քիչ գործ ձգած չէ:

Թիֆլիզի մէջ հրատարակած իր առաջին գործը, «Ռուզան», պատմական ողբերգութիւն մըն է: Ռուզան՝ անունն է հերոսուհիին, որ յանձնառու կ'ըլլայ կիւր դառնալ Թաթար խանին, երբ այս վերջինը կը սպառնայ գրաւել իր հայրենիքը: Մուրացան ուզած է, անշուշտ, հայրենասիրութեան գգացումի սաստկութիւն մը բացայայտել այս ձեւով: Սակայն, այդ օրերուն, բուն քննադատութիւններու տեղի տուաւ գրքին այս մասը, այն առարկութեամբ՝ որ հայրենասիրութիւնը անարժէք կը դառնայ, երբ կիւր մը յօծարութիւն կը յայտնէ իր պատիւը ստնակոխ ընելու: Մուրացան հարկադրաբար փոփոխութեան ենթարկած է գործին այս մասը, Ռուզանը մղելով... անձնասպանութեան: Արդարեւ, սրբագրուած ձեւին մէջ, Ռուզան ինքզինք կը թուևաւորէ նիշդ ա'յն վայրկեանին՝ երբ պիտի յանձնուէր թաթար իշխանին...

«Հայ բողոքականի ընտանիքը», «Իմ կաթոլիկ հարսնացուն» եւ «Անդրէաս երէց» գործերէն անկախ, — որոնց բնոյթը պարզեցինք քիչ անդին — , Մուրացան ունի, ժամանակագրական կարգով, հետեւեալ վէպերն ու վիպակները. «Հասարակաց որդեգիրը» (1884), «Ի՞նչ լայնդ է» (1886), «Անպատնառ իշխանուհի» (1886), «Խորհրդաւոր միանձնուհին» (1889), «Լուսաւորութեան կենդրոնը» (1892—1893), «Գէորգ Մարգարտունի» (իր գլուխ գործոցը, «Արձագանգ»ի մէջ՝ 1896), «Նոյի տգուրը» (1899), «Առաքեալը» (1902), որոնց մէկ մասը ցանուցիք կը մնայ թերթերու մէջ:

Գիւղ եւ ժողովուրդ՝ կը կազմեն իր գլխաւոր մտահոգութիւնը: Որեւէ շահագրգռութիւն չունի քաղաքներու հանդէպ: — «Ամէն մի գործ ստեղծելու ժամանակ, — կը գրէ Մուրացան — , իմ աչքի առջեւ եմ ունեցել հայ ժողովուրդը, նրա անցեալը, նրա պատմութիւնը, նրա տխուր ներկան: Լա՞ւ եմ արել թէ վատ՝ նրա համար եմ գրել. նրան եմ կամեցել իմ միտքերն ու զգացումները հաղորդել»: Կը հաւատայ թէ «ազգի կենդանութիւն տուողը գիւղացին է»: Նա'յն համոզումով ալ

գրած է իր երեք յայտնի գործերը. — «Խորհրդաւոր միանձնուհին», «Նայի ագաւար» եւ «Առաջեայր» :

«Խորհրդաւոր միանձնուհի»ի հերոսուհին՝ Աննա, կին մըն է որ կը գտնէ իր սէրը, գիւղ մեկնելու եւ ծառայելու համար իր ժողովուրդի կրթութեան գործին : Մուրացան կը ձգտի պարզել՝ թէ ամէն աշխատանք գիւղէն պէտք է սկսի, ու կինը կարեւոր դեր ունի այս ուղղութեամբ : Այնքան անվերապահ անձնուիրումով կը գործէ այդ կինը, որ Մուրացանի գիրքը իտէալական ստեղծում մը նկատուած է :

Գիւղերու մէջ կրթութիւնը արմատացնելու մտաւետեամբ՝ ծրուուող սուած է նաեւ միւս գործին, «Նայի ագաւար» վէպին, որ պատմութիւնն է գիւղի գաւազ սակայն գիւղէն հեռացած երիտասարդի մը, — Վանիին : Վեդունց Սարգիս՝ Վանիի հայրը՝ ամէն զոհողութիւն յանձն առած է, որպէս զի գաւազ կրթէ, զայն պատրաստէ իբրեւ «մարդ» : Եւ Վանի իրաւագիտութիւն է ուսած. մնացած է Թիֆլիզ : Զուգեր գիւղ վերադառնալ : Յար խորունկ է հօր համար, որ իր գաւազը կը նմանցնէ դիակներու վրայ շրջող ագաւաներու...

«Առաջեայր»ը ձայնողած եւ հիասքափ հանրային գործիչի մը պատմութիւնն է : Պետրոս Կամսարեան՝ խանդավառութեամբ կը վագէ գիւղ, իր «ժողովուրդին ծառայելու» : Կ'անտեսէ իր սէրը, կը մերժէ իր Ատելինան : Կը ձեռնարկէ գործի, սակայն կը յուսալքուի՝ երբ խաչընդոտներու եւ դժուարութեանց կը հանդիպի : Հանրային կեանքի մէջ, մինչդեռ, այդ դժուարութիւններն ու այլ արգելքներ անխուսափելի են միշտ, եւ գործիչը պատրաստ պէտք է ըլլայ նաեւ այդ պայմարին :

Ըսինք, թէ իր գլուխ գործոցն է «Գէորգ Մարգպետունի»ն, որ պատմավէպ մըն է ու կը թելադրուի Ժ. դարու մեր կեանքէն : Հագարացիներու ասպատակութեան դէմ, հայրենիքի ազատութիւնը անվթար պահելու հերոսավայել ոգին է որ կ'անձնաւորէ Գէորգ Մարգպետունի, երբ արձունական ընտանիքը, Գառնիի ամրոցը ասպաստանած, առանձին եւ լքուած՝ բոլոր միւս հայ իշխաններէն, դիմադրական պայքարը կը կազմակերպէ, կը յաջողի վտարել նախայարձակ ոյժերը եւ կը գրաւէ Դուրիը :

Մուրացանի պատմական կամ ազգաշունչ գործերն են՝ որ գրական իր խառնուածքը կը բնորոշեն :

Ա Յ Ր Ի Վ Ա Ն Ք Ո Ւ Մ

...Աշնանային գեղեցիկ առաւօտ էր : Վճիտ եւ անամպ երկնակամարի վրայ՝ սահուն էր արեւի հրափայլ գունդը, կարծես աւելի յուսաւոր եւ աւելի ճառագայթարձակ, քան ուրիշ օրեր : Գեղայ լեռան լանջերն ու բարձունքները, որոնց վրայ թօշնել ու դեղնել էին արօտն ու թաւուար՝ վառուում էին արդէն երփներանգ դոյներով : Այբիվանից ժայռերը, բուրգերն ու ամբարտակները, որոնք իրենց քարեղէն կըրծ-

քում սեղմում էին կարծես տխուր մենաստանը, ազատում էին հետադհեակ ժայռապատ լեռան ստուերներից, եւ առաւօտեան անոյշ հովերը, որոնք Գեղայ լեռան լանջերը քերելով՝ մտնում էին Այրիվանից ձորը, Ազատի ալիքները համբուրելու համար, մեղմում էին արեւի տապը, որ սկսում էր արգէն զգալի դառնալ այդտեղ: Մենաստանի շուրջը բուսած ծառերի եւ կարկաչահոս գետի ափունքը հովանաւորող թուփերի մէջ՝ թռչուններն սկսել էին իրենց վաղորդեան ճոռոզիւնը, որ խառնուելով գետի քաղցր խոխոջի հետ, լցնում էր շրջապատը մեր ախորժալուր ազմուկով:

Եւ ահա, վիմափոր տաճարի դռներից դուրս եկան սպիտակազգեստ դպիրները, անդաստանի քաղցրանուագ շարական երգելով: Նրանց հետեւում էին ուրարակիրներ, սարկաւազները, արեղանների խումբը, վարդապետները, եւ վերջապէս բարձրաստիճան եպիսկոպոսները, շրջապատած՝ Վեհափառ Հայրապետին: Նրա առջեւից, դէմ առ դէմ գնում էին երկու սարկաւազներ, արծաթէ բուրվառները ձեռքերնին, որոնք շարունակ խնկարկում էին Կաթուղիկոսին: Սկսած արեղաններից մինչեւ եպիսկոպոսները՝ ամէնքն էլ ծածկած էին սեւ փիլոններ, որովհետեւ ոսկեթել շուրջառները եւ այլ թանկագին սպասները թաքցրել էին արգէն այրերի մէջ: Միայն Կաթուղիկոսն էր կրում սպիտակ, ոսկեթել շուրջառ, որ մի առանձին շուք ու վայելչութիւն էր տալիս նրա բարձր ու գեղապաշտ հասակին, իր քաղցր ու բարի դէմքին, որ դարձարուած էր սպիտակափառ եւ կուրծքը հովանաւորող մօրուսով:

Հասնելով վանքի պարսպապատի մէջտեղը, միաբանութիւնը շրջան կազմեց թափօրն սկսելու համար: Բայց հազիւ սկզբնական աղօթքները կարդացին եւ գրքերի ընթերցումն սկսան, ահա՛ երկնքի վրայ կատարուելիք մի հրաշքի նշանները երեւացին: Լուսաւոր երկնակամարը գորշ-կանաչագոյն ստուեր առաւ իր վրայ: Նրա մէջ, զանազան կէտերում, սկսան աստղեր նշմարուիլ: Օդի մէջ յանկարծ ցրտութիւն տիրեց, եւ քամին ընդհատ կերպով սկսաւ շառաչել: Թռչունները, որոնք մինչեւ այն ուրախ ու զուարթ ճոռոզում էին, ձայներնին քաշեցին եւ սկսեցին վախեցած այս ու այն կողմն ընկնել: Թափօր կազմող միաբանութիւնը պաշարուեց բնազդական մի երկիւղով, եւ գիրք կարդացող վարդապետն զգաց, որ իւր աչքերի տեսութիւնը նուազում է:

Յանկարծ, Կաթուղիկոսը ձեռքերը դէպի երկինք բարձրացնելով բացականչեց.

— Ո՛վ ահաւոր եւ ամենակարող Աստուած, ի՞նչ հրաշք է այս, որ ցոյց ես տալիս Դու՝ Քո արարածներին...

Իոյրը կարծես այդ ձայնից զարհուրած՝ դէպի վեր նայեցին եւ սարսափելով տեսան, որ արեւի պայծառ դունդը կիսով չափ ծածկուել է ստուերով եւ հրավառ սկաւառակը խաւարում է արգէն:

Մի քանի բոպէից տուրնջեան պայծառ լոյսը խաւարեց բոլորո-

վին : Ամէնքը մնացին սառած , եւ միայն երկիւղի եւ զարմացական բացառանշութիւններ էին , որ լսուեմ էին չորս կողմից :

Յանկարծ , Դրան եպիսկոպոսն առաջ գալով՝ բարձրաձայն աղաղակեց .

— Վեհափա՛ն Տէր , Աստուած ահա բացայայտ կերպով ցոյց է տալիս Իւր կամքը Այրիվանից ուխտին , որ ցանկացաւ պահել քեզ իւր մօտ եւ իւր գրկում պատասպարել Հայ Եկեղեցոյ սրբազան հարստութիւնը : Դու չընդդէմացար եւ ասացիր . «Եթէ Աստծուն հաճելի լինի իմ հեռանալը , Նա պայծառ արեւի ժամանակ էլ գիշեր կը ստեղծի ինձ համար» : Եւ ահա՛ , Աստուած լսեց քո խօսքը , Նրա ամենակարող աջն ստեղծեց ցանկալի գիշերը , խաւարելով տուրնջեան պայծառ լուսատուն : Նա ուրեմն կամենում է , որ դու հեռանաս այս ուխտից եւ քո անձն ու հայրապետական սրբութիւնները փրկես վերահաս վտանգից : Հեռացի՛ր , Վեհափառ Տէր , հեռացի՛ր այս տեղից , որովհետեւ այդ է Աստուծոյ անքննելի կամքը :

— Հեռացի՛ր , հեռացի՛ր , մենք օրհնում ենք քո ճանապարհը , գոչեցին ամէն կողմից միաբանները :

— Հնազանդում եմ Աստուծոյ կամքին , ասաց Կաթողիկոսը եւ ծունկ չոքելով սկսաւ աղօթել :

Ամբողջ միաբանութիւնը հետեւեց իւր Հայրապետի օրինակին :

Երբ արեւի խաւարումն անցաւ , միաբանները ջերմեռանդ սրտով թափօրի կարգը շարունակեցին եւ աւարտելով վերադարձան տաճարը :

Այստեղ՝ Մովսէս վարդապետը , որ ընթրիքի ժամանակ կարդացել էր Յովհաննու Աւետարանը եւ դրանով Կաթողիկոսի ուղեւորութեանը արգելք դարձել , սարսափահար ու վշտաբեկ եկաւ , ընկաւ Հայրապետի ոտքերը՝ թողութիւն խնդրելու .

— Ես յանցանք գործեցի Քո դէմ , Վեհափա՛ն Տէր , ասաց նա արտասուելով . ինձ թուում էր թէ՛՝ Աստուած է ներչնչել ինձ՝ քո ուղեւորութիւնը արդիւնելու միտքը . բայց այժմ տեսնում եմ , որ ես գործել եմ սատանայի թելադրութեամբ : Ների՛ր ինձ եւ աղօթի՛ր որ քո նուստ ծառան ազատուի փորձչի կապանքներից :

— Դու գործել ես Աստուծոյ թելադրութեամբ , սիրելի՛ որդի , ասաց նրան Կաթողիկոսը՝ մեղմ ձայնով . Աստուած ի՛նքն է ներչնչել քեզ այն՝ ինչ որ դու արիր , որպէսզի ցոյց տայ մեղ այսօր իւր ահաւոր զօրութիւնը : Գնա՛ եւ գոհունակութեամբ աղօթք կարդա Նրան , որ արժանի արաւ քեզ այդ շնորհին :

Վարդապետը հոգւով չափ մխիթարուելով այս խօսքերից , գլուխը խոնարհեց եւ հեռացաւ :

Քիչ ժամանակից յետոյ , Կաթողիկոսը իւր հաւատարիմներով եւ հետեւորդներով ելաւ Այրիվանքից եւ ուղղուեցաւ դէպի Գառնի :

Հայրապետի հեռանալուց յետոյ , միաբանների երկիւղն աւելի սաստկացաւ : Նրանք հաւատում էին , որ Աստուած , երկնքի վրայ ցոյց տուած այդ հրաշքով , յայտնել էր իրենց թշնամիների մօտալուտ յար-

ձակումը: Ուստի բոլոր այն անապատականները, որոնք թշնամու յարձակման կամ նրանցից շարշարանք կրելու չափ քաջութիւն չունէին, խոյս տուին լեռները եւ կամ սլափապարուեցան հեռաւոր վայրերում: Նրանց հետեւեց եւ Այրիվանք ապաստանած խուժանը:

Մենաստանում մնացին ծերունի վանահայրը եւ մի քանի կորովաւ սիրտ ու անձնուէր վարդապետներ, որոնք աւելի լաւ համարեցին մեռնիլ վանքի պարիսպների մէջ, սրբազան տաճարի դրան առաջ, քան թէ իրենց անձի ազատութիւնը որոնելով՝ թողել վանքը բարբարոսների ձեռքում:

Թէպէտ նրանք հագարացիներին դիմադրել չէին կարող եւ դրա համար չէին իսկ երազում, բայց որովհետեւ գիտէին, որ այդ խուժադուժները եթէ ամառի եւ անմարդաբնակ գտնէին վանքը, շարաշար պիտի պղծէին ու աւերէին նրան, որպէս զի փախչողների սիրտը կսկծեցնելով վրէժ լուծէին նրանցից, ուստի կարեւոր համարեցին մնալ վանքում, գուցէ թշնամու բռնութիւններն իրենց վրայ դարձնելով ազատէին վանքը նրա բարբարոսութիւններից:

Մնացողների թւումն էր եւ երիտասարդ Մովսէս վարդապետը, որ փախչողներին ու թաքչողներին դանազան ճանապարհներ եւ թաքըստեան վայրեր ցոյց տալուց եւ նրանց տեղաւորելուց յետ, վերադարձաւ վանահօր եւ նրա ընկերների մօտ, դալիք հարուածներից իւր բաժինն ստանալու համար:

Երեկոյեան դէմ՝ գուժկան հասաւ վանքը, թշնամիների յարձակման լուրը գուժելու:

— Ուստիկանը մի քանի գունդ զօրք ճանապարհեց այստեղ՝ Կաթուղիկոսին կալանաւորելու եւ միաբանութիւնը սրի անցընելու համար, ասաց նա վանահօրը. Կաթուղիկոսարանի վերակացուն զրկեց ինձ այս տխուր նորութիւնը ձեզ հաղորդելու համար:

— Աստուած երկնքից աւելի շուտ լուր հասցրեց մեզ, որդի՛, պատասխանեց վանահայրը. — Կաթուղիկոսը եւ միաբանութեան մեծ մասը ազատուած են արդէն. իսկ մենք մնացինք այստեղ վանքի դրանը մեռնելու համար:

Գուժկանի հեռանալուց յետ, վանահայրը ժողովեց իւր հետ եղողներին եւ մտաւ տաճարն աղօթելու եւ հսկում կատարելու համար:

Նրանք դեռ ծնկաչոք աղօթում էին, երբ մի զարհուրելի ազազակ վիճափոր տաճարի կամարները թնդացրեց:

Վանահայրը վեր թռաւ տեղից եւ մեղմ ձայնով Քրիստոսի խօսքերն արտասանեց.

— «Արի՛ք, երթիցո՛ւք, զի հասեալ է ժամ...»: Եւ նա այլեւս չկարողացաւ շարունակել, բայց առաջացաւ խրոխտ քայլերով:

Իոլորը հետեւեցին նրան: Երբ տաճարի գաւիթը հասան, նա նորէն դարձաւ միաբաններին եւ յուզուած ձայնով ասաց.

— Մենք նուիրուած ենք մեր ժողովրդի եւ այս սուրբ տաճարի սպասաւորութեան, եւ դրա համար ուխտ ունինք դրած՝ նախ Աստու-

ծոյ եւ ասպա մարդկանց առաջ. այդ ուխտին դրժելու իրաւունք չունինք. գնա՛նք, ուրեմն, դէպի զոհի այն սեղանը, որի ողջակէզը մեր անձը պիտի լինի. գնա՛նք ուրախ եւ անտրտունջ, եւ հաւատանք՝ որ զոհելով մեր կեանքը այս անցաւոր աշխարհում, պիտի վերստանանք նրան անանց եւ յաւիտենական թագաւորութեան մէջ:

— Գնա՛նք մեր սրբազան պարտքը կատարելու, յարեց եռանդով Մովսէս վարդապետը: — Մենք ոչինչ չենք զոհում եւ ոչինչ էլ չենք կորցնում: Վաղ թէ ուշ՝ պիտի մեռնէինք. յաւիտենական չէր լինելու մեր կեանքը: Օրհնենք Աստծուն, որ արժանի արաւ մեզ շահաւոր կերպով մեր մահկանացուն կնքելու: Եթէ այս տաճարի հիմքերը մեր արեամբ ներկուելով աւելի պիտի ամրանան, եթէ գալոց սերունդները շէն գանելով այս կամարները՝ պիտի աղօթեն նրանց մէջ, եւ այդ աղօթքը երկնքից պիտի իջեցնէ հայ երկրի վրայ Յաւիտենականի օրհնութիւնը, ասպա ուրեմն երջանի՛կ ենք մենք, որ դարձանք «ընարութեան անօթ» եւ այս անցաւոր աշխարհում ասրեցանք աւելի իմաստաբար՝ յաւիտենական բարիքը անցաւորից գերադասելով:

— Գնա՛նք, գնա՛նք, թշնամին մեզ չի ահաբեկիլ. գնա՛նք մեր պարտքը կատարելու, բացառանչեցին միւս վարդապետները եւ խմբովին բակը դուրս եկան:

Հագարացիք հասել էին արդէն վանքի պարիսպներին եւ շրջապատել նրան...

ՄՈՒՐԱՅԱՆ

«Գէորգ Մարգպետունի»

